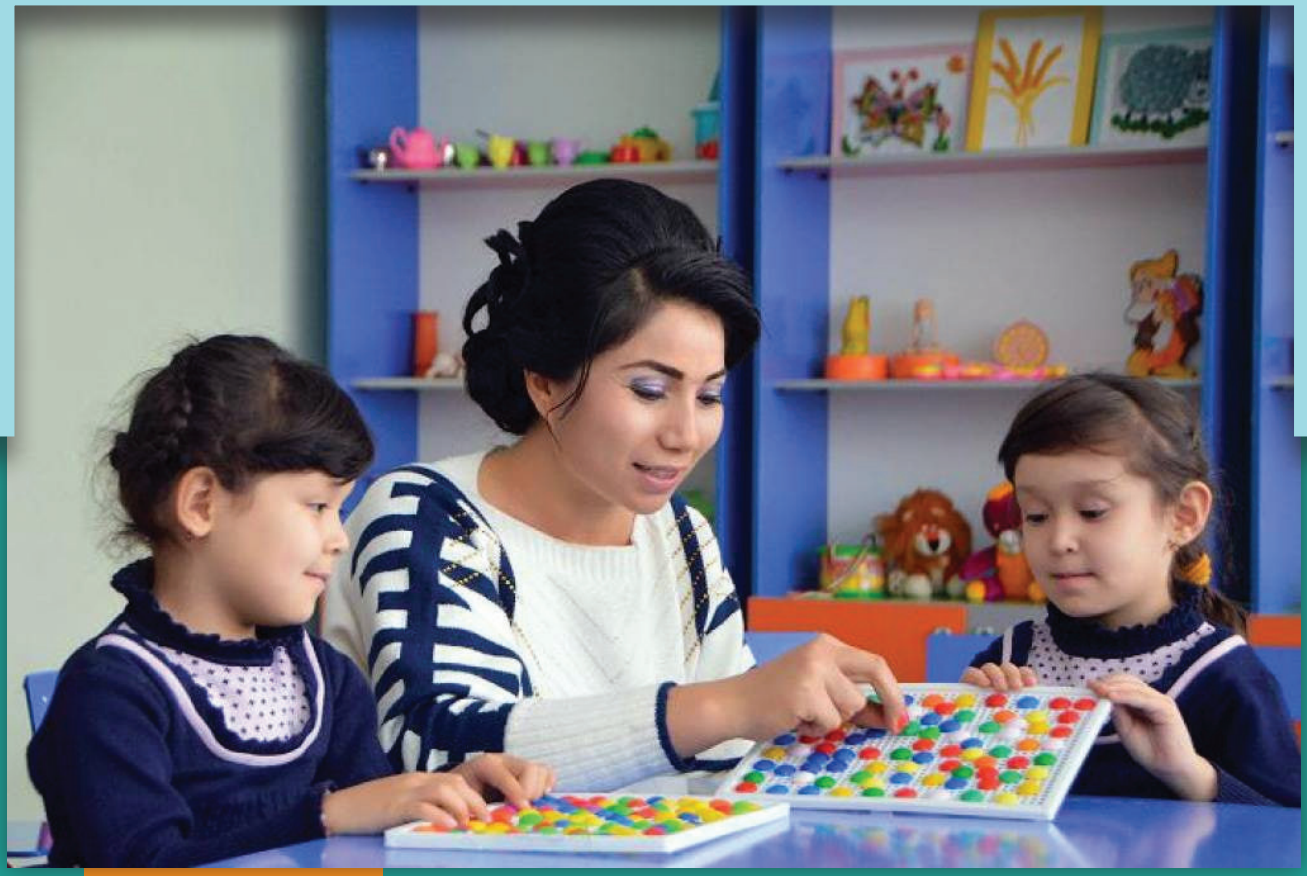
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(1)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 110 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Ta'lim jarayonida deontologik tamoyillar asosida nizolarni boşqariş 10
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna

Sun'iy intellekt asosida maktab öquvçilarining matematik xatolarini diagnostika qiliş va individual tavsiyalar şakllantirişning gibrid adaptiv modeli 15
Abdullayeva Nazokat Isayevna, Abdurazzoqova Zebuniso Tolmas qizi

Harbiy xizmatçilarning pedagogik mahoratini oşirişning ilmiy-metodik asoslari 21
Yadgarov Ravşan Ergaşeviç

Inklyuziv ta'limda logopedik texnologiyalardan foydalaniş metodikasi 27
Ikramova Dilafruz Furqat qizi, Ilhomova Malikaxon Dilşod qizi

Faoliyat markazlari vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning raqamli savodxonligini şakllantiriş metodikasi 30
Jo'rayeva Gulira'no Nazirjon qizi

Bölajak tasviriy san'at öqituvçilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirişda an'anaviy naqqoşlik san'atining pedagogik imkoniyatlari 36
Rözmetov Quvondiq Şanazarovich

Pedagogik hamkorlik asosida ösmir yoşdagi öquvçilarda ijtimoiy voqelikka sezgirlikni tarbiyalaş mexanizmlari 42
Bazarova Gulnoza Ziyodulla qizi

Talabalarning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini jismoniy madaniyat vositasida rivojlantiriş metodikasini takomillaştiriş 47
Imomov Asliddin Abdurazoqoviç

Harakatli öyinlar yordamida boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşiriş usullari 51
Ernazarova Ziyoda Erkin qizi

Sun'iy intellektning inson fikrlaş qobiliyatiga ta'siri: intellektual rivojlaniş uçun imkoniyatlar va tafakkur zaiflaşuvi xavfi 55
Tölaganov Abdumalik Abdiraximoviç

Jadidçilik harakatining vujudga kelişining ijtimoiy-tarixiy şart-şaroitlari 60
Nişonov Muhammad Bahodir öğli, Pulatov Şerdor Nematjonoviç

Maktabgaça ta'lim taşkilotlari direktorlarining kasbiy kompetentligini rivojlantirişning nazariy-metodologik asoslari 66
A'zamova Malohat Nadjimovna

Söz yasalişi, morfologiya va sintaksisning özига xos xususiyatlari 70
Bobojanov Şaripboy Xudoşukiroviç

Inklyuziv ta'limda diskriminatsiyani oldini oliş va ularni psixologik qöllab quvvatlaş tamoyillari 74
Bozorova Muxlisa

Neyro logopediya va biometriya 78
Foiqova Diyora Anvar qizi

Bölajak öqituvçilarning metakognitiv faoliyatini rivojlantirişda refleksiv topşiriqlardan foydalaniş 83
Ibrohimova Şahlo Umarali qizi

3–4-sinf öquvçilarining badiiy asarlar öqişga qiziqişini oşirişning metod, şakl va vositalari 88
Rasulova Zohida Sindorovna

Raqamli ta'lim muhitida kasbiy-refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirişning metodik tizimini integratsiyalaş 92
Talabova Dilrabo Tolibova

Informatika va uni öqitiş metodikasi fanini öqitişda adaptiv öquv dasturlari va virtual laboratoriyalardan foydalanişning metodik tizimi 98
Xomidov Zohidjon Adhamjon öğli

Развитие профессиональной компетентности будущих педагогов в условиях цифровизации образования 104
Шаланков Константин Константинович

3–4-SINF ÖQUVÇILARINING BADIIY ASARLAR ÖQIŞGA QIZIQIŞINI OŞIRIŞNING METOD, ŞAKL VA VOSITALARI

Rasulova Zohida Sindorovna
Innovatsion texnologiyalar universiteti öqituvçisi

Annotatsiya: Uşbu maqolada 3–4-sinf öquvçilarining badiiy asarlarni öqişga bölgan qiziqişini şakllantiriş va rivojlantiriş-ning pedagogik-psixologik asoslari, samarali metodlari, taşkiliy şakllari hamda didaktik vositalari tahlil qilinadi. Boşlanğiç ta'limning mazkur bosqiçida öquvçilar öqiş texnikasini egallaşdan matnni anglaş, qahramonlarning xatti-harakatlarini baholaş, voqealar örtasidagi sabab-oqibat boğlanişlarini aniqlaş va mustaqil ravişda kitob tanlaş darajasiga öta boşlay-dilar. Şu sababli, badiiy asarlarni öqişga qiziqişni rivojlantiriş faqat öqiş tezligini oşiriş bilan çeklanmay, balki öquvçilarning içki motivatsiyasi, hissiy munosabati, kitob tanlaş erkinligi va öqilgan asarlar yuzasidan muloqotga kirişiş ehtiyojini qöl-lab-quvvatlaşni ham talab etadi.

Kalit sözlar: boşlanğiç ta'lim, 3–4-sinf, badiiy asar, kitobxonlik, öqiş motivatsiyasi, öqişga qiziqiş, ifodali öqiş, mustaqil mutolaa, interfaol metodlar, oilaviy mutolaa, raqamli öqiş.

Abstract: This article analyzes the pedagogical and psychological foundations, effective methods, organizational forms, and didactic tools for fostering and developing an interest in reading literary works among third- and fourth-grade students. At this stage of primary education, students gradually move beyond acquiring basic reading skills toward comprehending texts, evaluating the actions of literary characters, identifying cause-and-effect relationships between events, and independently selecting books. Therefore, developing an interest in literary reading should not be limited to improving reading speed; it should also involve supporting students' intrinsic motivation, emotional engagement with literary works, freedom of book choice, and willingness to participate in discussions about the texts they have read.

Key words: primary education, third- and fourth-grade students, literary works, reading culture, reading motivation, interest in reading, expressive reading, independent reading, interactive methods, family reading, digital reading.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогико-психологические основы, эффективные методы, орга-низационные формы и дидактические средства формирования и развития интереса учащихся 3–4-х классов к чтению художественной литературы. На данном этапе начального образования учащиеся постепенно переходят от овладения техникой чтения к осмысленному восприятию текста, оценке поступков литературных героев, выяв-лению причинно-следственных связей между событиями и самостоятельному выбору книг. В связи с этим раз-витие интереса к чтению художественной литературы не должно ограничиваться лишь повышением скорости чтения, а требует также поддержки внутренней мотивации учащихся, их эмоционального отношения к прочитан-ному, свободы выбора книг и потребности в обсуждении прочитанных произведений.

Ключевые слова: начальное образование, 3–4-е классы, художественное произведение, читательская культура, мотивация к чтению, интерес к чтению, выразительное чтение, самостоятельное чтение, интерактивные методы, семейное чтение, цифровое чтение.

KIRIŞ

Boşlanğiç ta'lim davrida öquvçining kitobga munosabati uning keyingi ta'lim bosqiçlaridagi öquv faoliyatiga sezilarli ta'sir körsatadi. Ayniqsa, 3–4-sinflar bu jihatdan muhim bosqiç hisoblanadi. Birinçi va ikkinçi sinflarda bolaning asosiy diqqati harf, böğin, söz va gaplarni töğri öqiş, öqiş sur'atini me'yorlaştiriş kabi texnik könik-malarni egallaşga yönaltirilgan bölsa, uçinçi va törtinçi sinflarda öqişning mazmuniy jihati ustuvor ahamiyat kasb eta boşlaydi. Öquvçi matnni şunçaki ovoz çiqarib öqişdan uning mazmunini idrok etiş, qahramonlarga munosabat bildiriş, muallif ifodalagan ğoyani anglaş va öqigan asari haqida mustaqil fikr yuritiş darajasiga ötadi. Aynan şu davrda öqiş faoliyatining majburiy öquv topşiriği sifatida emas, balki şaxsiy ehtiyoj va ma'na-viy-intellektual faoliyat sifatida qaror topişi uçun zarur pedagogik şaroitlarni yaratiş lozim.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Sönggi yillardagi tadqiqotlarda öqiş motivatsiyasi öquvçining matn bilan işlaş samaradorligiga ta'sir qiluvçi muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda.

McBreen va Savage tomonidan amalga oşirilgan tizimli şarh va meta-tahlilda motivatsiyaga yönaltirilgan öqitiş yondaşuvlarining öquvçilarning öqiş natijalari hamda öqişga bölgan motivatsiyasiga ta'siri örganilgan. Mualliflar maktab şaroitida amalga oşirilgan motivatsion öqiş intervensiyalariga oid köplab tadqiqotlarni umumlaştirib, öqiş könikmalari va öqişga bölgan munosabatni bir-biridan ajratmagan holda rivojlantiriş zarurligini körsatadilar [2]. Demak, öqituvçi uçun "Öquvçi qanday öqiyapti?" degan savol bilan bir qatorda, "U nima uçun öqiyapti va öqişga qanday munosabatda?" degan savol ham metodik ahamiyatga ega.

Kanonire, Lubenko va Kuzmina boşlanğiç sinf öquvçilari misolida içki va taşqi öqiş motivatsiyasining öqiş natijalari bilan boğliqligini tadqiq qilganlar. 979 nafar öquvçini qamrab olgan tadqiqot natijalari uçinçi sinfdagi öqiş motivatsiyasi öqiş natijalarini tuşuntirişda muhim omil ekanini körsatgan [3].

Ives va hammualliflar esa öqiş motivatsiyasining içki va taşqi şakllarini nazariy jihatdan tahlil qilib, mazkur tuşunçalarni aniq farqlaş pedagogik amaliyot uçun muhim ekanini ta'kidlaydilar [4]. Içki motivatsiya mavjud bölganda bola asarning mazmunidan zavq oladi, qahramonlarning taqdiri yoki voqealar rivojiga qiziqadi va yangi kitoblarni öz xohişiga köra izlaydi. Taşqi motivatsiyada esa baho, rağbat, tanlovdagi örin yoki kattalarning maqtovi yetakçi omil bölişi mumkin. Boşlanğiç ta'limda taşqi rağbatdan butunlay voz keçiş şart emas, biroq pedagogik jarayonning yakuniy maqsadi öquvçilarda içki motivatsiyani şakllantirişdan iborat bölişi maqsadga muvofiq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

3–4-sinf öquvçilarining badiiy asarlarga bölgan qiziqişini oşirişda, birinçi navbatda, "öqitiş metodi" va "kitobxonlik motivatsiyasini şakllantiriş metodi" örtasidagi farqni hisobga oliş lozim. Öquvçi matnni töğri öqişi, savollarga javob berişi va uning mazmunini qayta hikoya qilişi mumkin, biroq bu holat uning badiiy asarni öz xohişi bilan mutolaa qilişini anglatmaydi. Şu sababli, badiiy matn bilan işlaş jarayonida qöllaniladigan topşiriqlar öquvçining tabiiy qiziqişi, tasavvuri va hissiy munosabatini faollaştirişi zarur. Bunda suhbat, muammoli savollar, başoratli öqiş, ifodali öqiş, rollarga bölib öqiş, ijodiy qayta hikoyalaş va kitob tavsiya qiliş kabi metodlardan kompleks foydalaniş samarali natija beradi.

Başoratli öqiş metodida öquvçiga asardagi barça voqealar oldindan ma'lum qilinmaydi. Masalan, hikoyaning muayyan qismida öqiş töxtatilib, "Sizningça, bundan keyin nima böladi?", "Qahramon qanday qaror qabul qilişi mumkin?", "Siz uning örnida bölsangiz, nima qilardingiz?" kabi savollar beriladi. Bunday savollar matnni passiv qabul qilişning oldini olib, öquvçini voqealar rivojini faol kuzatiş va tahlil qilişga undaydi. Bola öz taxminining töğri yoki notöğriligini biliş uçun matnning davomini öqişga ehtiyoj sezadi. Muhimi, öqituvçi faqat töğri başoratni rağbatlantiriş bilan çeklanmasligi kerak. Öquvçining matndagi dalillarga tayangan holda öz fikrini asoslay olişi köproq ahamiyatga ega. Şu tariqa, öqiş jarayoni "matnni öqidim – savolga javob berdim" qolipidan çiqib, izlaniş va kaşf etiş jarayoniga aylanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Muammoli va tahliliy savollar ham badiiy asarga bölgan qiziqişni kuçaytiruvçi samarali vositalardan biridir. An'anaviy "Asarda kimlar iştirok etgan?", "Voqea qayerda sodir bölgan?" kabi reproduktiv savollar matn mazmunini tekşirişga xizmat qilsa-da, ular har doim ham öquvçini çuqur fikrlaşga undamaydi. "Nima uçun qahramon aynan şunday yöl tutdi?", "Uning qarorini adolatli deb hisoblaysizmi?", "Asarning qaysi joyi sizga kuçliroq ta'sir qildi va nima uçun?", "Muallif asarni boşqaça yakunlaganida, uning mazmuni qanday özgarardi?" kabi savollar öquvçining şaxsiy munosabatini yuzaga çiqaradi. Natijada, badiiy matn tayyor axborot manbai emas, balki öquvçi bilan muloqotga kirişiş imkonini beruvçi mazmuniy makonga aylanadi. Öqişga jalb etilganlikning kognitiv va affektiv jihatlarini birgalikda rivojlantiriş zarurligi zamonaviy tadqiqotlarda ham qayd etilgan [5].

Ifodali va rollarga bölib öqiş metodlari 3–4-sinflarda alohida metodik imkoniyatlarga ega. Boşlanğiç sinf öquvçisi qahramon nutqini uning kayfiyati, xarakteri va vaziyatiga mos ohangda öqişga harakat qilganda, matnning hissiy mazmunini çuqurroq anglaydi. Dialoglarga boy hikoya, ertak va masallarni kiçik sahna körinişlariga aylantiriş mumkin. Bunda öquvçilarga faqat rollarni taqsimlaş bilan çeklanmay, "Bu qahramon qanday gapirişi kerak?", "U şu paytda nimani his qilyapti?", "Uning ovozi nima uçun özgaradi?" kabi savollar orqali obrazning içki holatini anglaşga yönaltiriş lozim. Bunday maşğulotlar badiiy asar mutolaasini teatr elementlari bilan uyğunlaştiradi hamda sinfdagi sust öquvçilarning ham faol iştirok etişi uçun şaroit yaratadi.

Öquvçiga kitob tanlaş imkoniyatini beriş ham qiziqişni oşirişning muhim şartlaridan biridir. Agar mustaqil öqiş uçun barça öquvçilarga bir xil asar muntazam ravişda majburiy tarzda berilaversa, mutolaa yana oddiy uy vazifasiga aylanib qolişi mumkin. Şu sababli, öqituvçi öquvçilarning yoşi va öqiş darajasiga mos bir neçta

kitob yoki hikoyani taklif etib, ular orasidan mustaqil tanlaş imkoniyatini yaratişi maqsadga muvofiq. Bir öquvçi sarguzaşt asarlarini, boşqasi hayvonlar haqidagi hikoyalarni, yana biri kulgili yoki fantastik voqealarni yoqtirişi mumkin. Öqituvçi bu farqlarni kamçilik sifatida emas, balki individual kitobxonlik profili sifatida qabul qilişi zarur. Motivatsiyaga oid tadqiqotlar ham öquvçilarning öqişga bölgan içki qiziqişini qöllab-quvvatlaş barqaror kitobxonlik odatini şakllantirişda muhim ekanini körsatadi [3; 4].

Ijodiy topşiriqlar öqilgan asarni bolaning şaxsiy tajribasiga yaqinlaştiradi. Masalan, "Qahramonga xat yozing", "Asarning yangi yakunini yarating", "Eng muhim epizodga rasm çizing", "Boş qahramon nomidan kundalik yozing", "Asar uçun yangi nom toping", "Kitobni sinfdoşingizga uçta sabab bilan tavsiya qiling" kabi topşiriqlar öquvçining matn mazmunini qayta işlab, unga nisbatan öz munosabatini ifodalaşiga imkon beradi. Bu yerda topşiriqning hajmidan köra mazmuni muhimroqdir. Uç-tört gap bilan ifodalangan samimiy munosabat ba'zan bir sahifalik standart qayta hikoyalaşdan pedagogik jihatdan qimmatroq bölişi mumkin. Çunki badiiy öqişning maqsadi faqat voqealar ketma-ketligini eslab qoliş emas, balki asarning bolaning fikri va hissiyotida muayyan iz qoldirişidir.

Kitobxonlikni taşkil etiş şakllari ham xilma-xil bölişi lozim. Sinfda "kitobxonlik daqiqasi", juftlikda öqiş, kiçik guruhlarda kitob muhokamasi, "Men tavsiya qilaman" taqdimoti, sinf kutubxonasi, kitob almaşiş kuni va adabiy uçraşuvlar taşkil etilişi mumkin. Masalan, haftaning muayyan kunida 10–15 daqiqani erkin öqişga ajratiş va bu vaqt davomida öqituvçining özi ham kitob mutolaa qilişi kuçli tarbiyaviy namuna bölib xizmat qiladi. Bunda boladan har safar öqigan sahifalari böyiça hisobot talab qiliş şart emas. Aks holda, erkin öqiş yana nazorat topşiriğiga aylanadi. Ayrim maşğulotlarda esa öquvçilar özlari öqiyotgan kitobni qisqaça taniştirişi, undagi eng qiziqarli jihatni aytib berişi va uni kimga tavsiya etişini izohlaşi mumkin. Öqiş madaniyati sinfning umumiy qadriyatiga aylanganda, kitobxonlik individual faoliyatdan taşqari, ijtimoiy muloqot vositasiga ham aylanadi.

Badiiy öqişga bölgan qiziqişni rivojlantirişda didaktik vositalardan oqilona foydalaniş muhim ahamiyatga ega. Bosma kitob asosiy vosita bölib qolişi bilan birga, illyustratsiyalar, qahramonlar xaritasi, voqealar ketma-ketligini aks ettiruvçi kartoçkalar, audiokitoblar, elektron kitoblar, qisqa multimedia materiallari va interaktiv topşiriqlardan qöşimça vosita sifatida foydalaniş mumkin. Biroq raqamli vositalar badiiy matnning örnini egallamasligi, balki unga olib boruvçi köprik vazifasini bajarişi kerak. Agar raqamli vositaning jozibadorligi bolaning e'tiborini asarning özidan çalğitsa, metodik maqsadga erişilmaydi. Raqamli vositalar yangi asarga qiziqiş uyğotiş, notaniş tuşunçalarni tasvirlar orqali izohlaş, audio ijroni tinglaş yoki öqilgan asar böyiça ijodiy faoliyatni taşkil etişda samarali bölişi mumkin. Turli öqiş formatlarini uyğunlaştirişning ahamiyati zamonaviy tadqiqotlarda ham ta'kidlangan [7].

Oila bilan hamkorlik 3–4-sinf öquvçilarining kitobxonlik odatini mustahkamlaşda alohida örin tutadi. Ota-onalarga "Farzandingiz har kuni falon sahifa öqişi şart" degan körsatma berişning özi yetarli emas. Uyda kitob haqida suhbatlaşiş, bolaning özi tanlagan asarga qiziqiş bildiriş, birgalikda kutubxona yoki kitob dökoniga boriş, ayrim asarlarni navbatma-navbat ovoz çiqarib öqiş köproq samara beradi. Ota-onalar iştirokidagi öqiş faoliyatining törtinçi sinf öquvçilarining öqiş motivatsiyasi va öqişga bölgan munosabatiga ijobiy ta'siri empirik tadqiqotlarda ham aniqlangan [6]. Bunda ota-onalarning vazifasi nazoratçi bölişdan köra, kitobxonlik muhitini yaratuvçi hamkor bölişdan iborat. "Neça bet öqiding?" savoli örniga "Qaysi voqea senga qiziq tuyuldi?", "Qaysi qahramonni yoqtirding?" kabi savollarni beriş bolaning öqişga nisbatan tabiiy munosabatini saqlab qolişga yordam beradi.

XULOSA

3–4-sinf öquvçilarining badiiy asarlarni öqişga bölgan qiziqişini oşiriş boşlanğiç ta'limdagi muhim pedagogik vazifalardan biri bölib, uning yeçimini faqat öqiş texnikasini takomillaştiriş yoki köproq kitob öqitiş bilan boğlaş yetarli emas. Kitobxonlikka bölgan qiziqiş öquvçining matnni tuşunişi, undan hissiy ta'sirlanişi, öz fikrini bildira olişi, kitob tanlaşda muayyan mustaqillikka ega bölişi va öqigan asarlari haqida boşqalar bilan muloqot qiliş imkoniyati mavjud bölgan muhitda rivojlanadi. Şu sababli, öqiş ta'limining mazmunida kognitiv natijalar bilan bir qatorda motivatsion va affektiv omillar ham hisobga olinişi lozim.

Tahlil natijalariga köra, 3–4-sinflarda başoratli va muammoli öqiş, ifodali hamda rollarga bölib öqiş, ijodiy topşiriqlar, öquvçilarning mustaqil kitob tanlaşi, kitob muhokamalari va oilaviy mutolaani uyğunlaştiriş samarali metodik yönaliş hisoblanadi. Raqamli vositalar esa bosma kitobni siqib çiqaruvçi vosita sifatida emas, balki badiiy matnga bölgan qiziqişni qöllab-quvvatlovçi qöşimça resurs sifatida qöllanişi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. National Literacy Trust. Children and Young People's Reading in 2024. – London: National Literacy Trust, 2024.
2. McBreen, M., Savage, R. The Impact of Motivational Reading Instruction on the Reading Achievement and Motivation of Students: A Systematic Review and Meta-Analysis // Educational Psyçology Review. – 2021. – Vol. 33, No. 3. – P. 1125–1163.

3. Kanonire, T., Lubenko, J., Kuzmina, Y. The Effects of Intrinsic and Extrinsic Reading Motivation on Reading Performance in Elementary School // Journal of Research in Childhood Education. – 2022. – Vol. 36, No. 1. – P. 1–13.
4. Ives, S. T., Parsons, S. A., Cutter, D., Field, S. A., Wells, M. S., Lague, M. Intrinsic and Extrinsic Reading Motivation: Context, Theory, and Measurement // Reading Psychology. – 2023. – Vol. 44, No. 3. – P. 306–325.
5. McGeown, S., Conradi Smith, K. Reading Engagement Matters! A New Scale to Measure and Support Children's Engagement with Books // The Reading Teacher. – 2024. – Vol. 77, No. 4. – P. 462–472.
6. Chaliskan, E. F., Ulas, A. H. The Effect of Parent-Involved Reading Activities on Primary School Students' Reading Comprehension Skills, Reading Motivation, and Attitudes towards Reading // International Electronic Journal of Elementary Education. – 2022. – Vol. 14, No. 4. – P. 509–524.
7. National Literacy Trust. Using Ebooks to Support Reading for Pleasure in 2023: A Survey of Primary School Teachers. – London: National Literacy Trust, 2023.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(1)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.